

grammatica

EEN VOLWASSEN GRAMMATICA

*Wim van Calcar heeft in het verleden (onder meer in Moer 1979: 1) al eens de vloer aan-
geveegd met grammatica's die gebaseerd zijn op het traditionele ontleden.*

In onderstaand artikel poogt hij een aanzet tot een alternatief te geven.

*Zijn vraag aan u is: 'Wilt u nagaan wat de verschillen met andere grammatica's zijn en
vindt u die de moeite waard om ervoor te kiezen, áls u moet kiezen?'*

Inleiding

In dit artikel wil ik laten zien wat ik beschouw als een volwassen grammatica, dat is een grammatica waarbij de ontwerper het ernstig neemt met de bepaling van de mens als een redelijk en maatschappelijk wezen. Dat doe ik niet door middel van een theoretische verhandeling, maar door twee stukken grammatica uit te leggen.

Het geheel als uitgangspunt

Leerlingen leren in het algemeen dat er in het Nederlands zelfstandige en bijvoeglijke (voor)naamwoorden zijn, werkwoorden en voorzetsels, voegwoorden, bijwoorden, vragende en betrekkelijke voornaamwoorden, onderschikking en nevenschikking, zonder dat hun onderlinge samenhang tot uiting komt. Ik meen dat hun onderlinge samenhang uitgangspunt moet zijn en dat pas daarmee hun onderscheid van belang is.

In het algemeen is mijn strategie deze: ik behandel slechts die onderscheidingen die ergens voor

nodig zijn en anders niet.

De twee stukken grammatica die ik geef, oordeel ik nodig in verband met een bepaald soort spelings- en tekstinterpretatie-onderwijs. Ik geef niet meer onderscheidingen dan nodig, naar ik hoop, omdat ik dat als een teken zie, dat wijst op de volwassenheid van een grammatica. Een ander teken wordt gevormd door de inrichting van zo'n grammatica.

Overigens, niet een grammatica is volwassen, maar zijn ontwerper hetzij gebruiker; óf niet.

Namen en werkwoorden

Wij praten voortdurend over onszelf, over dieren, over planten en over de dingen om ons heen. Dat doen we met behulp van eigen-, familie- en soortnamen: *Jan, Wessel, de man, een hond, deze geranium, die orkaan*. Mensen hebben een eigen-, familie- en soortnaam: *Jan, Wessel, de man*. Ook huisdieren hebben in elk geval een eigennaam. Zo heet mijn Ierse Setter: *Floris*, al is zijn officiële naam, geregistreerd bij de Raad van beheer op

kynologisch gebied in Nederland: *Joris*. Omdat de zoon van mijn oudste broer zo heet, heb ik dat maar veranderd. Wanneer ik over hem praat gebruik ik drie namen: de eigennaam *Floris*, het-zij de soortnaam *die setter* of *mijn hond*.

Ook dingen kunnen een naam hebben, zoals orkanen, die in de VS veelal bij voorkeur de naam van een vrouw meekregen, zoals *Carola*.

Praten we over één mens, dier, plant of ding, dan zeggen we: *man, hond, geranium, orkaan*; praten we over méér: *mannen, honden, geraniums, orkanen*. Dus, een naam heeft in het algemeen een enkel- en een meervoud.

Opdracht 1 We nemen een tekst en kijken, hoe een bepaald iemand daarin wordt aangeduid, met welke eigennaam, familienaam en met welke soortnamen. Zo kan iemand worden aangeduid als Jimmy, Carter, president, democraat, partijman, gelovige, eigenaar, voorstander (van mensenrechten) en aanhanger (van een bepaalde politiek).

Opdracht 2 We gaan na, met welke namen de heer Udink genoemd wordt in het knipsel A; mevrouw Karmans in knipsel B; vervolgens hoe een onderwijzer genoemd kan worden volgens knipsel C en Westduitse kamerleden elkaar benoemen volgens knipsel D.

Wanneer we over iemand of iets praten, gebruiken we niet steeds zijn naam. We zetten er vaak een ander woord voor in de plaats: 'De leraar is ziek, hij komt niet'. Zo'n woord heet een voor-naamwoord. Ouders zijn vaak boos, als hun kinderen 'Hij is er niet' in plaats van 'Vader is er niet' zeggen. De ouder zegt dan: 'Over wie heb je het eigenlijk?'

Opdracht 3 We gaan na, met welke namen en voor-naam-woorden Kok in knipsel E wordt aangeduid; vervolgens welke andere voor-naam-woorden voorkomen en voor welke namen ze staan.

Over mensen, dieren, planten en dingen kunnen we allerlei gedachten uiten. Dat doen we met behulp van *werk-woorden*: deze man werkt, de hond loopt los, de boom bloeit, de orkaan vernietigt de oogst. Andere voorbeelden: de vrouw is werkeloos, het kind gaat naar school, hij verveelt zich.

Werk-woorden zijn woorden zoals *werken, lopen, bloeden, vernietigen, zijn, gaan, vervelen*. We gebruiken ze om onze gedachten over allerlei zaken aan te geven. Dat is één belangrijk kenmerk van werkwoorden. Een ander belangrijk kenmerk is:

„Terrorist”

Udink 25:377

de cel in

Oud-minister, CHU-politicus en vice-president van het OGEM-concern Udink heeft enige tijd noodgedwongen in een cel in New York moeten bivakkeren. Udink werd ervan verdacht een terrorist te zijn. De oud-minister was op zakenreis in Amerika en zou plaatsnemen in hetzelfde vliegtuig waarmee ook de vrouw van de Amerikaanse president, Rosalynn Carter vervoerd zou worden. Udink stapte in met een groot gevaarlijk uitzend pak onder de arm. Toen een stewardess hem hiermee wilde helpen „grapte” Udink: „Niet aankomen, er zit een bom in”. Groot alarm volgde, Udink werd in de boeien geslagen en afgevoerd. Het vliegtuig ondervond een urenlange vertraging.

Onder zijn collega's en geestverwanten stond Udink altijd al bekend als grappas. Zo probeerde hij bijvoorbeeld in de verkiezingscampagne bij de vorige Kamerverkiezingen de pers te halen door met een pruik op als „langharige” uitgedost, samen met de freule Wittewaal van Stoetwege tussen de jongeren op de Dam plaats te nemen. Ook de leden van de kabinetten De Jong en Biesheuvel schijnen zich tijdens hun vergaderingen nogal met de grollen van Udink te hebben vermaakt.

Of bij het onderzoek naar de beschuldiging van terrorisme door de Amerikanen ook enige Nederlandse huurders zijn gehoord is niet bekend. Zij werden door Udink niet zo grappig behandeld. Wel werd de OGEM-man na ingrijpen van de Nederlandse ambassade in Washington weer vrij snel op vrije voeten gesteld.

A

B

Arbeidster raakt onder staalpers

De 42-jarige fabrieksarbeidster M. Bruynings-Karmans uit het Belgische Houthalen is woensdag in het Maastrichtse metaalbedrijf Thomas Regout onder een meer dan 2000 kilo zware staalpers terecht gekomen en levensgevaarlijk gewond.

Het ongeluk gebeurde doordat een arbeider met een voorheftruck tegen de pers op reed. De pers kantelde en viel op de vrouw. Met tal van ernstige verwondingen moest zij naar het St. Annadal-ziekenhuis in Maastricht worden overgebracht. Voor haar leven wordt gevreesd.

De Waarheid

Vrouw bedolven onder staalpers

MAASTRICHT (ANP) — De 42-jarige M. Bruynings-Karmans uit het Belgische Houthalen is woensdag in het Maastrichtse metaalbedrijf Thomas Regout onder een meer dan tweeduizend kilo zware staalpers terecht gekomen en levensgevaarlijk gewond.

Het ongeluk gebeurde doordat een arbeider met een voorheftruck tegen de pers op reed.

Volkscrant 2.9.76

Dinges

31.12.77 DW

C

De onderwijzersbond ABOP is vóór het samenvoegen van de kleuter- en lagere school, maar ze is er tegen dat het hoofd van die nieuwe school „directeur” komt te heten.

Waarom dat onzin is werd tijdens het ABOP-congres prachtig uitgelegd door de Amsterdamse afgevaardigde Van der Ley. Het afdelingsblad drukt zijn speech, die veel vreugde wakte, nog eens af: „Amsterdam is tegen de

trend om de groenteboer te benoemen als agrarisch consulent.

Moesten ouders in gelukkige voorbije schooldagen hun opwachting maken bij de bovenmeester, de hoofdmeester, het hoofd — tegenwoordig moeten zij zich richten tot de schoolleider en als het hoofdbestuur zijn zin krijgt is de tijd niet veraf dat in een typisch Amsterdamse volkswijk de schoolassistent tegen de bezoe-

kende ouders moet zeggen: wilt u even wachten, meneer de directeur is in conferentie.

Het hoofd wordt directeur — liefst gespeld met een c —, het waarnemend hoofd adjunct-directeur — met twee c's —, en de meester, sorry onderwijzer, sorry leerkracht wordt groepsleider. En misschien heet de juf van de oude bewaarschool, de kleuterleidster van vandaag, morgen integrerend instructrice”.

Westduitse kamerleden beziggen krachttal

SAARBRÜCKEN, 24 aug. (DPA). — De Saarlandse radio-omroep heeft een bloemlezing samengesteld van de krachttermen, die in het Westduitse parlement gebruikt worden.

Blijkens de door de Saarlandse radio opgevangen onparlementaire taal in de loop van vijf vergaderingen, zijn er in het Westduitse parlement lafaards, naarlingen, smeerpoezen, dwergen, tuinkabouters, lummels en melkmuilen.

Maar Westduitse Kamerleden hebben elkaar ook uitgemaakt voor: lasteraar, brandstichter, verdraaier van de waarheid, scherpstijper, volksophitsen en grote nazi.

Gebezigd werden ook de uitdrukkingen: ouwe koek, verse drek, dom gezwam en leugenachtige onzin.

D

Geen zetfout 4.10.78 maar zitfout

Van onze verslaggever

UTRECHT — „Ik wreef m'n ogen uit toen ik vanmorgen de Volkskrant las. De mensen met sociale uitkeringen gaan er volgend jaar niet anderhalf maar slechts een half percent op vooruit. Er staat blijkbaar een zetfout in de Miljoenennota. Als ze in Den Haag zo doorgaan is er geen sprake van een zetfout maar van een zitfout”, aldus FNV-voorzitter W. Kok in zijn toespraak op het congres van de Industriebond NKV in Utrecht.

Kok zei — onder grote bijval van het congres — dat de vakbeweging solidair is met de mensen die door werkloosheid of arbeidsongeschiktheid uit het arbeidsproces zijn verdwenen. De werkende mensen zijn bereid een prijs te betalen, aldus Kok, voor het behoud van de sociale zekerheid. Die solidariteit is nodig, zo zei de FNV-voorzitter. „Want als wij in Bestek '81 vandaag een halve of een hele vinger geven, pakt het kabinet morgen de hele hand of allebei de handen. De strijd van de gehandicapten is onze strijd.”

Ook het congres van de Industriebond NVV vroeg aan FNV-bestuurder H. Bode de solidariteit van deze bond over te brengen aan de deelnemers aan de Haagse demonstratie.

ze verbinden vaak twee of méér namen met elkaar: DE ORKAAN vernietigt DE OOGST, HIJ verveelt ZICH, DE JONGEN verveelt MIJ, DE MOEDER ziet HAAR DOCHTER.

Dus, als iemand een werkwoord kiest, dan kan hij het volgende gaan doen:

1 hij gebruikt het om zijn gedachten te uiten over een bepaalde zaak: HIJ werkt, DE HOND loopt, DE BOOM bloeit, DE VROUW is werkeloos. Hij kan vaak ook andere woorden erbij gebruiken: *los, werkeloos*.

2 hij gebruikt het om twee zaken met elkaar te verbinden: de orkaan en de oogst, hij en zichzelf, de jongen en mij, de moeder en haar dochter.

Soms heeft het werkwoord een ander woord erbij nodig: DE LEERLING verlangt *naar* HET EINDE VAN DE LES, IK wacht *op* DE BUS, ZIJ kijkt *naar* MIJ. Zulke woordjes heten voorzet-sels: ze worden voor een naam gezet.

Opdracht 4 We nemen iemand in gedachten en schrijven op wat we over hem denken. We onderstrepen de werkwoorden.

Ook over het weer hebben we onze gedachten, blijkens knipsel F. Welke werkwoorden had de krant ervoor nodig?

Opdracht 5 We kiezen nu een werkwoord en verbinden daar namen aan: één naam of meer, net wat nodig is.

We nemen de werkwoorden uit knipsel G, verbinden er namen aan en vergelijken ons resultaat met het krantestuk.

Zo'n verbinding van werkwoord en naam heet *zin*. Wat we dus in opdracht 4 en 5 gemaakt hebben, zijn steeds zinnen geweest.

Een ander kenmerk van werkwoorden is, dat we van werkwoorden vaak een naam kunnen maken en van een naam een werkwoord:

3 liefde: lief hebben, beminnen

regen: regenen

fabriek: fabriceren

produktie: produceren

zorg: zorgen

Opdracht 6 We leggen een lijst van werkwoorden aan, waarvan we namen kunnen maken, en omgekeerd.

Een vierde kenmerk is het volgende. Namen hebben een enkel- en een meervoud. Werkwoorden ook: *de man werkt, de mannen werken*. Maar de werkwoorden hebben nog meer. Gaat een werkwoord over ik, dan zeggen we: *ik werk*, zonder *t*; gaat het werkwoord over het heden, dan zeggen we *ik werk*, maar gaat het over het verleden, dan

Weersvoorspelling

Als student geografie en trouwe Volkskrantlezer, wil ik mij nog wel eens verdiepen in weersvoorspellingen (of wat daar voor door moet gaan). Vooral de laatste paar dagen is deze interesse in hevige mate toegenomen. Het zal wel aan het weer liggen vermoed ik.

Deze laatste dagen wordt de Volkskrant met 'n stukje voorpaginanieuws gesierd, waarvan de herkomst in De Bilt moet liggen en dat er niet om liegt. Ik zal me beperken tot de vette koppen en daar verschijnen in volgorde vanaf dinsdag 14 juni tot en met woensdag 22 juni achtereenvolgens:

BEWOLKING BLIJFT NOG HANGEN

KOELERE LUCHTSTROOM GEEFT ZON MEER KANS

ZOMERZON BREEKT EINDELIJK DOOR

WEEKEINDE LEVERT WEINIG ZON OP

SOMBER ZOMERWEER BLIJFT VOORLOPIG

ZON VANDAAG TERUG

WOLKENDEK BRREEKT GELEIDELIJK AF

Nu moet ik eerlijk bekennen dat ik de betreffende dagen helaas geen sprankje zon heb mogen meemaken. De oorzaak van deze mijns inziens niet van veel overtuiging overlopende berichtgeving moet gezocht worden op 3 fronten:

A. Onze Lieve Heer is ons niet gunstig gestemd en daar zullen we met zijn allen iets aan

moeten doen, wat weet ik nu nog niet.

B. Bij De Bilt zullen ze hun tijd iets anders moeten indelen, wat ze daar uitspoken weet ik niet, ik heb wel mijn vermoeden en dit vermoeden werd versterkt door een advertentie waarin men om een vierde man vroeg om te klaverjassen; nu ben ik die sport niet machtig en daarom zal iemand zich moeten opofferen om de zaak nog te kunnen redden.

C. De medewerker van de Volkskrant is hard aan vakantie toe. Hij ziet het zelf niet scherp meer. Een zonnesteek lijkt me wat overdreven, of een royerling naar de achterpagina, terwijl ik ook mijn vermoedens heb dat Wibo wat extra centjes wil bijverdienen.

Nu begrijp ik wel degelijk dat iedereen wat mooier weer in zijn tuintje wil hebben, maar dan zal men er geloof ik zelf voor moeten zorgen, want van de drie bovengenoemden krijgen we het niet.

Een andere mogelijkheid is om deze berichten wat minder zonnig, wat gematigder of wat bedekter in de krant op te nemen. Het weer leent zich ervoor en van een klimaatsverandering komt de eerste 30 jaar ook niets. In afwachting van een echte koude winter,
VLAARDINGEN L. J. J. Eling

TEN GELEIDE

Meeluisteren

16.2.77

De PTT blijft telefoontoestellen waarmee mee- en afgeluisterd kan worden verhuren, heeft staatssecretaris Van Hulten (Verkeer) in de Tweede Kamer meegedeeld. Er worden er niet veel verhuurd en het bedrijfsleven heeft nete motieven bij de aanschaf, zoals telefonisch vergaderen. Deze argumenten zijn allerminst indrukwekkend. Zij tonen een wel erg onderkoelde benadering van de risico's voor de privacy van werknemers en voor de sfeer in bedrijven.

De verhuur moge niet erg omvangrijk zijn, er zijn toch al honderden van zulke apparaten in gebruik waarmee veel werknemers bestreken kunnen worden. Of de motieven bij de aanschaf netjes zijn, is niet erg relevant, ook al zou de PTT perfect in staat zijn die motieven te peilen (via af luistering bijvoorbeeld). Het gaat erom dat mensen afgeluisterd kunnen worden, zonder dat zij dat weten. Niet alleen komt de privacy van de eigen werknemer in het gedrang, maar ook van de man of vrouw aan de andere kant van de lijn.

De meeluistertelefoon kan gebruikt worden voor zeer oneigenlijke methoden van personeelsbeoordeling en voor het steeds vergaren van bezwarende gegevens tegen mensen die minder goed liggen bij de bedrijfsleiding. Er kan een sfeer ontstaan waarbij ieder in zijn dagelijks werk op zijn hoede moet zijn als een dubbelspion. De af luistertelefoon kan een voorafschaduwning zijn van „big brother”.

De staatssecretaris wil niet verder gaan dan de belofte van onderzoek of een waarschuwingssignaal mogelijk is wanneer het meeluisteren begint. Hopelijk wordt hier hard aan gewerkt en zal deze beveiliging daarna verplicht worden gesteld voor de meeluistertelefoon. Maar tot zolang zou de PTT moeten stoppen met verhuur van nieuwe en bestaande toestellen, dit als belangrijk onderdeel van het hele — traag op gang komende — privacybeleid van de regering.

De Tweede Kamer doet er goed aan om geen genoegen te nemen met de zorgeloze en weigerachtige houding van de staatssecretaris. Er dient snel een gelegenheid te komen om zwaardere politieke druk uit te oefenen dan met mondelinge vragen mogelijk is. Werknemers en ondernemingsraden in bedrijven waar dergelijke toestellen in gebruik zijn hoeven daarop niet te wachten. Het streven naar strikte afspraken voor beperkt en gecontroleerd gebruik van af luistertelefoons tot er nieuwe technische voorzieningen zijn, is een duidelijk werknemersbelang.

zeggen we *ik werkte*.

Een werkwoord kan er dus nogal verschillend uitzien.

Opdracht 7 We kiezen werkwoorden en verbinden er namen mee, zo, dat het werkwoord over één of meer gaat, over een ik, jij of hij, over heden of verleden, steeds naar keuze, maar wel afwisselend.

Opdracht 8 We vertellen iets; daarna gaan we na, welke namen we gebruikt hebben — zo nodig ook welke voornaamwoorden — en met welke werkwoorden we ze verbonden hebben. Zowel een mondelinge als schriftelijke tekst.

Werkelijkheid en taal

Mensen zijn met elkaar verbonden. Iemand is bijvoorbeeld ouder van een kind, echtgenoot van een vrouw, vriend van een man, werknemer van een bedrijf, koper van een lamp, lid van een club. Maar ook dieren, planten en dingen zijn met elkaar verbonden: een plant is familie van een andere plant, is deel van een tuin die hoort bij een stad of huis. Kortom: elke zaak hoort wel ergens bij, bij een of meer andere zaken die op hun beurt weer verbonden zijn. Dat is ook zo in de taal.

Werkwoorden en voorzetsels verbinden namen tot een zin. Zinnen zijn ook met elkaar verbonden. De woorden die zinnen met elkaar verbinden heten verbindingswoorden.

Verbindingswoorden

Verbindingswoorden kunnen één van de drie dingen doen, zoals duidelijk uit de voorbeelden blijkt.

- 1 Het verbindingswoord herhaalt en/of duidt aan:
ik weet *wie* het deed; ik zag de man *die* het deed
de man liep weg, *hij* was kwaad
ze zag een mooie jongen, *haar* vriendin sprak *de jongen* het eerst aan
ik wilde lopen, *mijn* dochter weigert, *zij* nam de fiets
- 2 Het verbindingswoord geeft een betekenis:
hij verveelde zich, *maar* durfde dat niet te zeggen
het kind huilde, *omdat* het alleen was
de staking gaat niet door, *zodra* de loonsver-

hoging een feit is
 hij lachte me uit, *dus* liep ik weg
 ik viel, *vervolgens* verstapte ik me

- 3 Het verbindingswoord geeft enkel een verbinding:
 hij zei *dat* ik niet kwam
 hij vroeg *of* ik wilde komen

We onderscheiden dan ook drie soorten verbindingswoorden:

- 1 herhalende en/of aanduidende (ook namen of voor-naam-woorden genoemd)
- 2 betekenisvolle (ook bijwoorden en voegwoorden genoemd)
- 3 betekenisloze (namelijk *dat* en *of*, ook voegwoorden genoemd).

De tweede groep is belangwekkend, omdat ze aangeeft, wat voor betekenis het verband tussen de zinnen heeft.

Opdracht 9 We maken een verhaal en geven later aan, welke verbindingen we gemaakt hebben tussen zinnen, met name de verbindingen die een betekenis hebben.

NB Een aantal onderscheidingen heb ik niet behandeld, omdat ze niet relevant waren voor mijn doel:

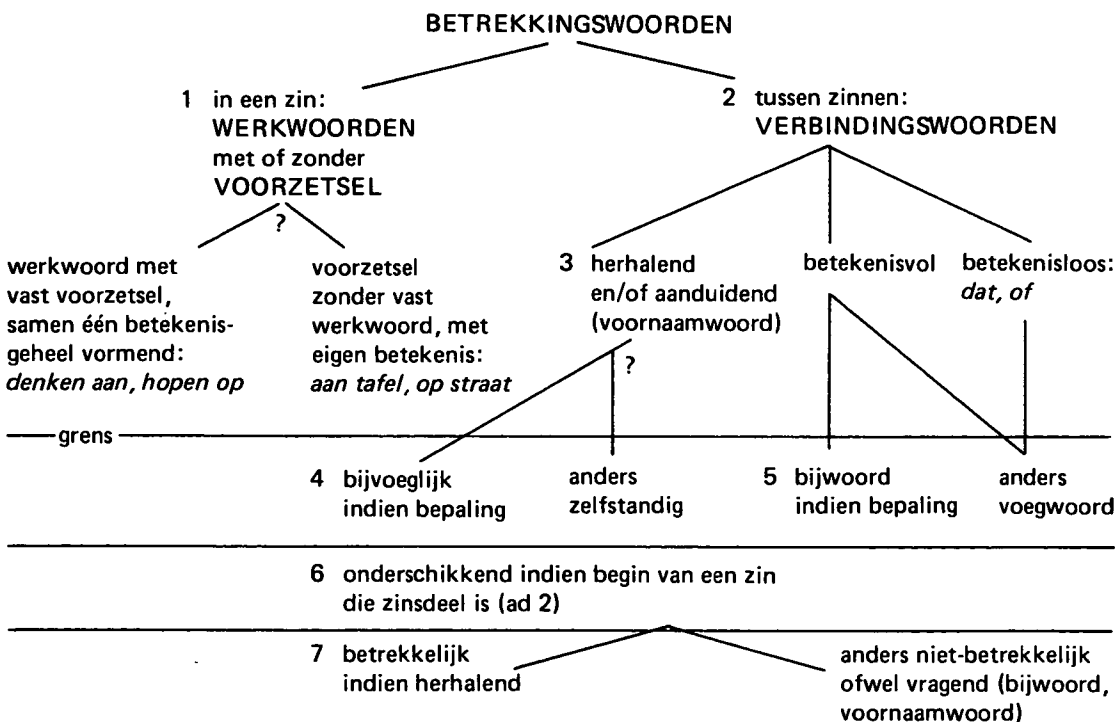
1 Het onderscheid tussen voegwoord en bijwoord. Dat kan ik pas geven, wanneer ik behandeld heb, wat een bepaling is: het verbindingswoord dat een bepaling vormt, heet *bijwoord*.

2 Het onderscheid tussen onderschikkend en nevenschikkend. Dat kan ik pas geven, eveneens ná de behandeling van de zinsdelen. In dat geval kan ik aangeven: een verbindingswoord aan het begin van een zin die onderwerp, voorwerp of bepaling is, heet *onderschikkend*.

3 De onderscheidingen bijvoeglijk, vragend en betrekkelijk heb ik niet behandeld, omdat ik meen dat ik daarzonder kan, als ik wil praten over wat naam-, werk- en verbindingswoorden zijn. Is dat niet het geval, dan moet ik daar alsnog in voorzien, maar alléén dan.

De inrichting van de gegeven grammatica

De inrichting van de gegeven grammatica kan ik als volgt schetsen. De cijfers duiden de stappen van behandeling aan. Een lijn vormt steeds een grens. Een vraagteken geeft aan, dat ik mijn twijfels heb, of ik de gegeven onderscheiding moet behandelen. De eerste horizontale lijn vormt voor mij de grens tussen tekstinterpretatie en traditioneel ontleden, nodig voor vreemde talen.

NB Kritiek op dit voorstel en deze voorstelling van zaken stel ik op prijs.

Epiloog

Het voorgaande schreef ik in februari. Enige maanden later, in juni, bemerkte ik, hoe moeilijk het in elk geval voor mij is, *theoretische* inzichten tot praktijk te maken. Dat bleek me als volgt. Mijn zoon, HAVO 2, bezig met huiswerk, slaagde er niet in, onderscheid te maken tussen betrekkelijk, aanwijzend, wederkerend en bezittelijk voornaamwoord, zoals een oefening uit *Opbouw* van hem eiste. Hij ergerde zich en ik vond hem dom, totdat zijn onbegrip me pas goed deed begrijpen, wat ik hiervóór op papier had uiteengezet. Zijn argument om de bedoelde voornaamwoorden door elkaar te halen, luidde: steeds keert er iets terug; steeds wordt er weer iemand aangewezen, dus zijn het allemaal betrekkelijke voornaamwoorden. Zijn argument bracht me het volgende (opnieuw) onder ogen.

Om een tekst te begrijpen moet een lezer of luisteraar o.a. weten, wat voor een tweede of derde maal wordt aangewezen. Door welk soort voornaamwoord dat gebeurt, doet voor het begrip niet ter zake en is veelal enkel technisch interessant. Zo is het verschil tussen aanwijzend en betrekkelijk een louter formele zaak: een betrekkelijk voornaamwoord leidt een bijzin in. Het onderscheid tussen aanwijzend en wederkerend is eveneens formeel: in het laatste geval keert het onderwerp terug. Het onderscheid met het bezittelijk voornaamwoord is een betekeniszaak; het duidt op een deel-geheel relatie. Maar wat als

veertienjarige te doen met: *op je gemak, in je eigen belang, jouw gemis, zijn dood*? Het gevolg van mijn overweging was, dat ik mijn zoon had willen leren (*als het aan mij gelegen had*): zijn er voornaamwoorden die iets aanduiden dat al genoemd is of direct weer genoemd zal worden. Deze kun je 'aanduidende voornaamwoorden' noemen (om interferentie met de bestaande terminologie te voorkomen). Wijs ze in een tekst aan en zeg wat ze noemen. — Ik bemerkte toen, dat ook het persoonlijk voornaamwoord derde persoon onder de definitie zou vallen; eveneens in bepaalde gevallen de eerste en tweede persoon. Waarom ook niet? Ik zou zo naast de aanduidende de onbepaalde en vragende voornaamwoorden als aparte onderscheidingen overhouden. Of ik deze zou behandelen, zou afhangen van het doel dat ermee gediend kon zijn. Het doel waar ik aan kan denken, is tekstinterpretatie. Daarvoor zijn in deze drie vragen van belang:

- 1 wat zijn de aanduidende voornaamwoorden en *wat precies duidt elk aan?*
- 2 welke onbepaalde voornaamwoorden komen voor en *wat wordt door elk als onbekend gegeven?*
- 3 wat zijn de vragende voornaamwoorden; *waar vragen ze naar?*

Wil men een leerling méér over de voornaamwoorden leren, dan moet men wel goed weten, waarvoor.

Voor een theoretische verantwoording van deze voorstellen en voor literatuurverwijzingen, zie mijn artikel 'Grammatica als deel van taalbeschouwing' in: *Levende Talen* 340, 1979, p. 203-217.